

Vlada ni utrujalo. Vsi iz njegove družine so z njim delali za planinstvo.

Na Kamniškem sedlu pri odprtju postojanke je nekaj odbornikov z žarom v očeh omenilo še Cojzovo kočo. Ta pa je bila za Vlada usodna. Na mekinjskem pokopališču se nas je zbralo zelo veliko. Planinske in druge zastave in vsi, ki so ga poznali, niso mogli povedati, kako hudo nam je.

Čas je šel naprej. Sin Danilo je poleg proustvoljnega planinskega dela, ki se ga je navadil v družini, krenil še na svoja pota. Postal je dober plezalec. Nekateri veliki alpinisti so rekli javno in vsem, da planinskih domov ne potrebujejo

ne oni in ne drugi. Torej naj bi jih ne gradili ali obnavljali več. Danilo ni mislil tako. Živel je za gore in planinstvo podobno kot oče, a na drugačen način. Januarja 1991, malo manj kot pet let za njegovim očetom, je dolina Kamniške Bistrice z vsemi gorami okrog sebe spet postala mogočen spomenik še drugemu Golobu - alpinistu Danilu. Usoden je bil zmrznjen slap. Čudovite Mekinje in pokopališče pa so tu. Še gremo in bomo šli mimo njih v gore - v Grintovce, na vrhe in v stene, v postojanke in objekte, kjer je Vlado pustil del svojega življenja in na koncu življenje sólo.

Ljubljana, 1. novembra 1993

PRVO STRANIŠČE NA KOMPOSTIRANJE PRI ZASAVSKI KOČI NA PREHODAVCIH

EKOLOŠKO GORSKO STRANIŠČE

DANILO SBRIZAJ

Konec avgusta letošnjega leta so planinci PD Radeče postavili prvo poskusno suho stranišče, kot ga imenujemo planinci, oziroma stranišče na kompostiranje. S tem se je - vsaj upamo tako - po eni strani zaključilo, po drugi pa pričelo novo obdobje ekološke sanacije planinskih postojank.

Že kar nekaj let je tega, kar smo začeli v Gospodarski komisiji pri PZS razmišljati o tem, kako bi rešili problem, ki pesti praktično vse planinske postojanke (pa tudi mnoge gostinske objekte v dolini) - problem sanitarij, zlasti pa neprijetnih vonjav, ki se širijo iz njih. Pri planinskih postojankah, zlasti tistih v visokogorju, sta še dva problema:

- pomanjkanje vode in
- shranjevanje in prečiščevanje odplak iz sanitarij.

Vode v gorah dostikrat primanjkuje in večkrat zadostuje samo za kuho in umivanje, kaj šele, da bi jo potratno trošili za izplakovanje angleških stranišč in pisoarjev, kot so mnogokrat v svojih poročilih zahtevali sanitarni inšpektorji (ki pa so tudi - to moramo priznati - dostikrat zamižali na obe očesi in znali razumeti naše probleme). Po drugi strani s fekalijami pomešana voda v slabo zgrajenih in iztrošenih greznicah ali ponikovalnicah ni prav nič prispevala k čistemu okolju, saj je skozi razpoke pronicala v tla.

Kako rešiti problem stranišč v planinskih postojankah, je bila dostikrat rdeča nit pogovorov na sejah GK ter med vožnjami in hojo na ogled planinskih postojank. Vedeli smo, kaj približno želimo: stranišče, kjer ne bi več uporabljali vode, saj bi sicer kmalu morali reševati problem odplak s (predragimi) čistilnimi napravami, kemična stranišča tudi niso prišla v poštev, ni pa

Sončne celice skrbijo, da bo hišica topla tudi pozimi

nam bil znan noben konkreten primer takega stranišča, kot smo ga želeli, na osnovi katerega bi dobili podlago za izdelavo prototipa, saj tudi v drugih alpskih deželah suha stranišča še niso bila nekaj običajnega, ampak so o njih šele razmišljali.

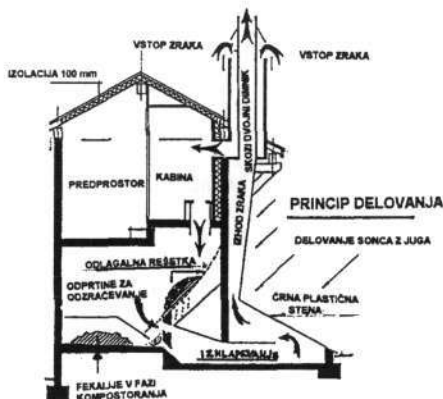
ZGLED IZ FRANCIJE

Leta 1990 smo v prvi številki francoske revije »La Montagne & Alpinisme«, ki je bila tematsko posvečena planinskim postojankam, zasledili v članku, posvečenem novim tehnološkim rešitvam pri gradnji in oskrbi planinskih postojank z energijo, tudi fotografijo kočee Parmelan (1825 m) v Visoki Savoiji, kjer so Francozi v letu 1989 zgradili prvi prototip suhega stranišča na kompostiranje, ki so ga preizkušali v letu 1990 in bi jim v primeru uspešnega obratovanja služilo kot osnova za gradnjo suhih stranišč za vse postojanke v Franciji. Načelo delovanja je bilo

preprosto, izkoriščalo pa je sončno toploto in tako urejeno kroženje zraka, da je bilo omogočeno kar največje izparevanje tekočin in toplota za delo mikroorganizmov, ki so presnavljali (kompostirali) organske odpadke. Osnovni princip je razviden s skice.

Ta in drugi članki v literaturi, ki so nam jo posredovali Avstrijci, zlasti njihov »glavni gospodar« **Hans Christian Ehm**, so služili kot osnova za pripravo gradiva za planinski posvet, posvečen varovanju okolja v gorah s poudarkom na vzgoji planincev glede varstva okolja, smotrni uporabi (varčevanju) z energijo in prečiščevanju odpadkov (zlasti kuhinjskih odpadkov in fekalij), ki jih producirajo planinske postojanke. Priprave so potekale poleti in jeseni leta 1990, posvet o varovanju okolja v gorah z naslovom »Planinci pometamo pred svojim pragom« 23. februarja leta 1991 pa je zbranim planincem in drugim navzočim v tako imenovani »Zeleni knjigi« v poglavju o prečiščevanju odpadnih voda, ki jih proizvajajo planinske postojanke, predstavili tudi načelo delovanja in skico suhega stranišča na kompostiranje. Zanimanje je bilo veliko, vendar si planinska društva samo na podlagi opisa in skice niso znala pomagati in se niso lotila izgradnje poskusnega stranišča. Konec maja leta 1991 so imeli člani GK v Celovcu srečanje z gospodom Ehmom, na katerem jim je ta obljubil vso možno pomoč v literaturi in povedal, da tudi Avstrijci še nimajo ustrezne rešitve; tam so se namreč bolj ogrevali

Ekološko gorsko stranišče na Prehodavclih: spomladni bo videti, kaj se je tam dogajalo pozimi

Na skici je prikazano, kako deluje novo stranišče v visokogorju

za čiščenje odpadnih voda v usedalnih posodah, kjer jim je pri financiranju raziskav obilno pomagala država (tako kot pri vseh drugih projektih, ki se tičejo varovanja okolja v Avstriji).

V letu 1992 smo prišli še do novih spoznanj, zlasti na posvetu z naslovom »Planinske postojanke leta 2000«, ki je bil konec oktobra 1992 v Trstu in je obravnaval perspektive v razvoju planinskih postojank. Tu smo na predavanjih in v razgovorih s predstavniki alpskih držav, ki se ukvarjajo s planinskim gospodarstvom, zvedeli za nekatere novosti; zlasti pomembna je bila ta, da je bakterijam pri njihovem delu treba pomagati z ogrevanjem, saj so temperature v gorah prenizke za normalne aerobne procese.

KAKO »NAPRAVA« DELUJE

V letu 1993 smo planinskim društvom, ki so prijavila izgradnjo suhih stranišč pri svojih postojankah, poslali kot pomoč fotokopijo gradiva, ki govori o švicarskih izkušnjah s suhimi stranišči pri postojanki Gaulihütte, ki leži na višini 2205 metrov. Opis izvedbe suhega stranišča je bil tako natančen, da je član PD Radeče inž. **Daniilo Istenič** izdelal idejno skico.

Po njegovi zamisli (poenostavljeno povedano) ima stranišče dve ločeni kabini za moške in ženske, postavljeno pa mora biti tako, da je čim dalj časa osončeno. Na strehi je postavljen sončni kolektor za ogrevanje tekočine, ki preko talnega gretja greje kompostnico in suši fekalije. Za kroženje tekočine skrbi črpalka, ki ji potrebno električno energijo daje fotovoltna celica, ki je tudi na strehi. Tla v kompostnici so nagrnjena, tako da kompost polzi proti čistilnim vratcem. Tekočina se odteka v ponikovalnico.

Člani Gospodarske komisije so po sestanku z inž. Isteničem sklenili, da mu naročijo izdelavo idejnega projekta za prototip suhega stranišča, ki bo dostopen vsem planinskim društvom in ga lahko dobe pri GK PZS. Projekt naj bo narejen tako, da omogoča tudi modulno gradnjo za

večje postojanke (dve kabini zadoščata za postojanko z zmogljivostjo do 40 oseb). Sklenili so tudi, da v letu 1993 iz sredstev proračuna Republike Slovenije, ki so namenjena visokogorskim planinskim postojankam, zlasti pa njihovi ekološki sanaciji, finančno podpro izgradnjo prototipnih suhih stranišč pri treh postojankah:

- Zasavska koča na Prehodavcih,
- Dom Planika pod Triglavom in
- Koča na Kriški gori.

Ko je bil izdelan idejni projekt, so pričeli nabavljati potrebno opremo in graditi stranišča. Dostojen je dokončan in v uporabi prototip suhega stranišča pri Zasavski koči na Prehodavcih, pred dokončanjem je pri Koči na Kriški gori, za Dom Planika pod Triglavom pa je že nabavljena vsa oprema in bo gradnja realizirana v letu 1994.

PRVA OPAŽANJA

Člani GK PZS so si prototipno suho stranišče pri Zasavski koči na Prehodavcih ogledali dne 19. septembra 1993. Ogledu so prisostvovali s strani GK PZS **Janez Duhovnik**, **Janez Kratnar**, **Janko Mirnik** in **Danilo Sbrizaj** ter člana PD Radeče - gospodar in član GK PZS **Gregor**

Bregar in projektant suhega stranišča **Danilo Istenič**.

Objekt je postavljen na pobočju pod Zasavsko kočo na Prehodavcih, gleda proti Trenti in je lepo vključen v okolje. Obrnjen je tako, da so sončni kolektorji za ogrevanje tekočine in proizvodnje električne energije večji del dneva izpostavljeni soncu, kar zagotavlja dobro ogrevanje prostora, v katerem se odlagajo fekalije in organski odpadki, s tem pa so dane ugodne razmere za bakteriološke procese. Zelo dobro je izvedeno zračenje, saj v času ogleda ni bilo čutiti nobenega smradu niti v bližnji okolici, niti v samem stranišču. Kot kaže, je zasnova izvedbe dobra, seveda pa je za izvajanje kakršnihkoli zaključkov prezgodaj, saj je stranišče v času ogleda obratovalo prekratek čas, bližal pa se je tudi že čas, ko Zasavska koča zapro do pričetka prihodnje sezone.

Kmalu bo dokončano tudi drugo stranišče, pri Koči na Kriški gori, kjer bo mogoče delovanje spremljati redneje, saj je ta koča v zimskem času redno odprta za konec tedna in za vse praznike.

Prepričani smo, da smo ubrali pravo pot, verjetno pa se bo sčasoma pokazalo, kaj bi bilo še potrebno storiti, da bo naprava čim bolj delovala.

STRATEGIJA PREŽIVETJA EVROPSKE CIVILIZACIJE 21. STOLETJA

ALPE IN PITNA VODA

JANEZ BIZJAK

CIPRA - mednarodna komisija za varstvo Alp je v letu 1993 priredila dva delovna seminarja o problematiki pitne vode iz Alp: avstrijski komite CIPRA in Univerza Salzburg na Fakulteti za naravoslovje ter nemški komite CIPRA v okviru 1. vsealpskega foruma Okolje in gospodarstvo z zelo provokativnim naslovom »Alpe brez vode?«, organiziranim v Garmisch-Partenkirchen. Skupne ugotovitve:

- Voda je najvažnejši in najpomembnejši resurs alpskega prostora. Najdragocenejša naravna dobrina, od katere niso odvisni le prebivalci pod Alpami, ampak tudi oni iz zelo oddaljenih vele-mest.
- Upoštevač predvidene klimatske spremembe in vedno večje onesnaženje vodà postaja varstvo in omejena raba vode skupna naloga in odgovornost vsakogar.
- Ekologija in ekonomija ne moreta biti še naprej nasprotna pola, gospodarska prihodnost je pogojena z ravnovesjem v naravi in okolju, brez medsebojne skladnosti bo sedanje slabo stanje le še slabše. Brez energične odstranitve različnih okolju škodljivih dejavnikov in obre-

menitev je nemogoče obvarovati Alpe kot edinstveni naravni in življenjski prostor.

UGOTOVITVE, KI DAJO MISLITI

Katere usmeritve naj pomagajo pri iskanju rešitev?

- Analiza posledic predvidene (in prihajajoče) klimatske spremembe na stanje vodà v Alpah.
- Takojšnji ukrepi za preprečevanje ali zmanjševanje morebitnih negativnih posledic spremenjene klime.
- Določiti omejitve pri uporabi pitne vode.
- Odstranjevanje vzroke za onesnaževanje podtalnice.
- Ugotoviti posledice onesnaženega zraka in vedno bolj onesnažene zimske snežne odeje na kvaliteto vode.
- Sprejeti ukrepe za dolgoročno varstvo kvalitete in kvantitete podtalnice.
- Omejiti energetska izraba alpskih vodotokov in sprejeti ukrepe za zmanjšanje obstoječih naprav.
- Omogočiti renaturacijo vodnih ekosistemov v Alpah.

Strokovnjaki, zbrani na Univerzi v Salzburgu (delovni naslov seminarja je bil »Pitna voda iz

Alp«), so predstavili povzetke večletnih analiz in raziskav, ki tudi ravnodušnega človeka pripravijo k resnemu premišljevanju:

- Ledeniki, ta največja in najbogatejša skladišča pitne vode v granitnih Alpah, upadajo. Vedno bolj in vsako leto hitreje. Njihovo zmanjševanje je alarmantno in zaskrbljujoče: ko bodo izginili, bo alpski svet iz granita ostal brez vode.

- Petletne raziskave kažejo, da na rekah in potokih ob robu Alp iz leta v leto upada količina vode (vodnatost). Enako kažejo analize za vode v jezerih, bajerjih, močvirjih. Upadanju vode sledi propadanje in siromašenje vegetacije ob bregovih.

- Gozdovi so pomembni zadrževalniki vode. Kjer so slabi ali propadajo, je tudi vode vedno manj.

- Simptomi kažejo, da se raven podtalnice niža in da se podtalnica ne more več obnavljati.

- Vsak človekov poseg v naravo in okolje se odraža v kvaliteti in kvantiteti vode: pozidave, betonske in asfaltne površine, melioracije, gnojenje in škropljenje, insekticidi, izsuševanje, izsekavanje, prometni koridorji - avtoceste, smeti in odpadki ter njihova neposredna veza - va z vodo v strupene ali škodljive snovi.

STRATEŠKI POMEN APNENIŠKIH ALP

Zanimivi so pravni vidiki:

Pravica do izrabe vode spada med najstarejše človekove pravice. Pogoj za vzpon civilizacij je bil pitna voda. Že Rimljani so imeli predpisane omejitve za uporabo vode. **Marija Terezija** je prva začela podeljevati vodne pravice, in sicer ne posameznikom, ampak kraju in vaški skupnosti (pravice za mline, žage, brodove). Vodne pravice je vedno podeljevala državna ali deželna oblast, hkrati jih je predpisovala, omejevala in obdavčevala. Odločujoče merilo je bilo vedno javna, skupna korist. Dandanes so tudi javni interesi pri izrabi vodà omejeni s pogoji za ohranitev ekološke stabilnosti.

Apneniške Alpe dobivajo strateški pomen. Kar z ledeniki izginja v Centralnih Alpah, se vedno bolj ohranja v Alpah iz apnenca. Raziskave v avstrijskih Alpah potrjujejo domnevo, da je visokogorski kras apneniških Alp skrivnostna lupina, ki vsrkava neomejene količine vode in jih shranjuje v še bolj skrivnostnem podzemskem labirintu sifonov, ogromnih jezer in dvoran. Ta alpski svet (iz apnenca) je upanje za preživetje Evrope v 21. stoletju.

Skladišče pitne vode v gorskem svetu iz apnenca je kapital, ki ga ima tudi Slovenija.

Se tega zavedamo? Bomo ta kapital znali in zmogli obvarovati? Zapraviti ga je zelo lahko. Na zasedanju CIPRA v Sloveniji pred tremi leti je Avstrija predlagala, da bi Slovenija, Koroška in Furlanija zavarovale svoja mejna pogorja (Karavanke, Julijske Alpe, Karnijske Alpe) kot rezervat pitne vode evropskega pomena. Po-budo je Slovenija preslišala.

Zanimivo vizijo, ki je v Avstriji sprožila polemike, je pripravil avstrijski Alpenverein: skladno z ugotovitvami o strateškem pomenu apneniških Alp so začeli z dolgoletno akcijo (vezano tudi na odkupe zemljišč v visokogorju, kar počne Alpenverein že desetletja), katere cilj je učinkovito zavarovanje njihovega gorskega sveta iz apnenca (Dachstein, Tennengebirge, Steinernes Meer, Totes Gebirge) z obliko narodnih parkov, kjer naj bi prepoved prostorskih posegov in drugih obremenitev okolja obvarovala največji kapital - pitno vodo. Tej viziji se ni treba čuditi, saj je znano, da ima Alpenverein, avstrijski in nemški, dve odločujoči tematiki svoje politike: delo z mladimi ter varstvo narave in okolja v gorskem svetu.

Prenovljen Švicarski planinski muzej

Po večletnih prenovitvenih delih so v Bernu ponovno odprli Švicarski planinski muzej, ki ima najdaljšo tradicijo velikih gorniških muzejev. To ni muzej švicarske planinske zveze, niti po vsebini niti po slogu, čeprav je Švicarski Alpenklub (SAC) prispeval znatna denarna sredstva, enako kot Zveza švicarskih gorskih vodnikov, Muzejsko društvo, država, kanton in mesto. Dr. Georg Budmiger s sodelavci je na novo uredil celoten muzejski kompleks in ga imenoval »Doživetje Alp - sredi mesta«. Kronološko gledano se začenja popolnoma na novo postavljena zbirka z nastankom Alp, kar prikazuje kratek film. Švico predstavlja relief, na katerem je v miniaturi prikazana gorska krajina. Potem se šele začenja odvijati zgodovina švicarskih Alp: ledene dobe in poledenitve, razvoj švicarskih ledenikov - in potem razvoj renomirane švicarske kartografije, pregled tamkajšnjega gorskega rastlinstva in živalstva - in naposled človekov prihodov v Alpe ter dogajanja vse do plezanja po najtežavnejših smereh na najvišje gore.

Ilegalna organizacija

Planinske zveze v nekdanji Zvezi sovjetskih socialističnih republik ni več. S tem nas je seznanil nekdanji predsednik in dober prijatelj prof. E. Mislovski, ki piše, da so od 11. aprila 1992 formularji, tiskovine in vsi drugi dokumenti s simboli Planinske zveze ZSSR nelegalni. Kdorkoli bi dobil na teh papirjih napisane ali natisnjene kakršnekoli informacije, naj bo nanje pozoren, ker prihajajo iz nelegalnih virov in torej nimajo nobene veljave.

(Bulletin UIAA)

OSNUTEK ZAKONA O LASTNINJENJU TURISTIČNIH PODJETIJ NA OBMOČJU TNP

ČIGAV BO TRIGLAVSKI PARK?

JOŽE BIŠČAK

Osem poslancev državnega zbora Republike Slovenije - **Benjamin Henigman, Štefan Kociper, Jana Primožič, Nada Skuk, Ciril Pucko, Jožef Kocuvan, Jure Malovrh** in **Ivan Oman** - je sestavilo predlog zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij (z družbenim kapitalom), ki opravljajo turistično dejavnost in katerih nepremičnine so na območju Triglavskega narodnega parka. Kljub vsej svoji dobromernosti je povzročil spor med - pogojno rečeno - nosilci podjetniškega in naravovarstvenega interesa. Zakaj?

Kot pravijo predlagatelji zakona, so želeli, da bi na območju edinega slovenskega narodnega parka veljal poseben način lastninjenja, ki bi bil v nacionalnem interesu Slovenije in v interesu tamkaj živečih prebivalcev. Prav na slednjih kot nosilcih in lastnikih naj bi slonel bodoči razvoj turizma in kmetijstva, ki ne bi bil mogoč, »če bi prevladali zunanji in tuji lastniki obstoječih turističnih nepremičnin v TNP, in če bi vsiljevali nesprejemljive razvojne usmeritve, temelječe izključno na profitni logiki«. Za razvoj turizma naj bi skrbeli prek tako imenovanih razvojno turističnih delniških družb ali zadrug, ki bi bile na določenem zaključenem območju v TNP oziroma ki bi s svojo dejavnostjo pokrivalo eno ali več sedanjih krajevnih skupnosti, ležečih v celoti ali deloma v Triglavskem narodnem parku. Toda pravico do ustanovitve takšnih družb, kot so predlagatelji zapisali v 6. členu zakona, bi imeli samo »slovenski državljani, ki stalno živijo v TNP, slovenski državljani, ki se izkažejo kot lastniki zemljišča v TNP ter njihovi ožji družinski člani, če stalno živijo v krajevnih skupnostih, ki segajo vsaj delno v TNP, in Vlada Republike Slovenije«.

BREZPLAČEN PRENOS PREMOŽENJA

Po 3. členu zakona naj bi se zakon uporabil za »podjetja oziroma druge pravne osebe, ki opravljajo turistično dejavnost in katerih nepremičnine se nahajajo na območju TNP s sedežem na območju TNP in s sedežem izven območja TNP«. Predmet lastninjenja pa bi bilo (po 4. členu zakona) družbeno premoženje podjetij (na katere se nanaša 3. člen) na območju Triglavskega narodnega parka. Za vse drugo premoženje teh podjetij bi veljala določila zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij. To premoženje bi morala podjetja (po 5. členu zakona) brezplačno prenesti na omenjene raz-

vojno turistične delniške družbe ali zadruge, razen deleža, ki ga zahtevajo denacionalizacijski upravičenci, in 20 odstotkov, kolikor zakon predvideva (v delnicah) za zaposlene, bivše zaposlene in upokojene delavce podjetij.

Povedano drugače: vse družbeno premoženje (hoteli, gostinski in športno rekreacijski objekti, avtokampi, počitniški domovi, žičnice in nasploh vsa zemljišča) naj bi bilo brezplačno prenešeno na turistične delniške družbe, ki bi jih ustanovili bodisi prebivalci, živeči na območju narodnega parka, bodisi vlada Republike Slovenije. Torej bi družbe premoženje pridobile od dosedanjih družbenih podjetij, ki imajo nepremičnine na območju TNP.

Pomembno je tudi, da »tujci državljani in tuje pravne osebe ne morejo pridobiti delnic razvojno turistične delniške družbe v TNP« (6. člen) in da domača podjetja, v katerih je med drugim tuj kapital, ne morejo opravljati turistične dejavnosti na območju narodnega parka (17. člen).

POSEG V POSLOVNO SAMOSTOJNOST

Seveda je takšen zakon naletel na ostre reakcije pri podjetnikih oziroma podjetjih, ki bi morala nepremičnine brezplačno prenesti na delniške družbe oziroma zadruge. Najprej je **Iztok Noč** v imenu Žičnice Vogel, hotela Kompas v Bohinju in Alpinuma iz Bohinja naslovil pismo predsedniku državnega zbora **mag. Hermanu Rigelniku** in Združenju za gostinstvo in turizem pri Gospodarski zbornici Slovenije, v katerem je med drugim zapisal, da »lastnina ne more bistveno vplivati na razvojne usmeritve v parku« in da je predviden prenos sredstev podjetij na Zadruge v nasprotju z osnovnimi načeli lastninjenja. »Poleg vsega zakon,« je zapisal **Iztok Noč**, »uvaja dvojno državljanstvo za prebivalce in lastnike v TNP in tiste, ki to niso. Tako bodo tisti, ki spadajo v pooblaščen razred in imajo še to srečo, da delajo v kakem drugem neturističnem podjetju, lahko kar dvakrat sodelovali pri notranjem odkupu, delavci in upokojenci turističnih podjetij pa niti enkrat«, in dodaja, da je zakon pisan na kožo eliti, ki ima vikende na območju TNP. Vikendaši bodo namreč kot lastniki zemljišč deležni lastninjenja, medtem ko se ta pravica delavcem v turističnih podjetjih jemlje. Sam zakon po besedah **Iztoka Noča** pomeni »grob poseg v poslovno samostojnost podjetij« in »onemogoča tuja vlaganja«. Zato v imenu Žičnice Vogel, hotela Kompas Bohinj in Alpinuma Bohinj predlaga,

da se turistična podjetja lastninijo kot druga po Sloveniji.

Tudi v Gospodarski zbornici Slovenije niso bili navdušeni nad predlogom zakona. Sekretar Združenja za gostinstvo in turizem **Miro Pretnar** je v dopisu **Feriju Horvatu** iz Odbora za gospodarstvo pri državnem zboru Republike Slovenije zapisal, da ima zakon »samo eno pozitivno poanto, in sicer, da se zavzema za prebivalce, živeče na območju Triglavskega narodnega parka, z vseh drugih vidikov pa je zakon pomanjkljiv, tehnično neizvedljiv in negira ustavno enakopravnost državljanov republike Slovenije. Zakon ne upošteva vseh obstoječih zakonskih podlag in prejudicira nekatere, ki so še v fazi sprejemanja (o pooblaščenih investicijskih družbah), zato ga kaže v celoti zasnovati na novo«.

MNENJA PZS IN TNP

Prav tako komisija za gospodarstvo pri državnem svetu pod predsednikovanjem **mag. Dag-**

marja Šusterja ni našla lepe besede za zakon. Člani komisije so mnenja, da samo lastninjenje turističnih objektov v TNP ne more bistveno vplivati na razvoj in prispevati k učinkovitejšemu in uspešnejšemu delovanju teh podjetij. Po njihovem mnenju je treba preprečiti, da pridejo zaposleni v turističnih podjetjih v slabši položaj kot po zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij, saj zakon predlaga pravico lastninjenja tudi tistim prebivalcem na območju TNP, ki se ne ukvarjajo s turizmom.

S posebnim pismom predsedniku državnega zbora **mag. Hermanu Rigelniku** se je na predlog zakona v imenu Planinske zveze Slovenije oglasil tudi njen predsednik **Andrej Brvar**. Predlaga, naj se zakon ne uporablja oziroma naj ne posega v pravice društev in drugih civilno pravnih oseb, ki so lastniki nepremičnin na območju TNP in jih uporabljajo za svoje registrirane dejavnosti. »Prepričani smo, da predlagatelji niso imeli v mislih, da bi po določbah zakona bile planinskim društvom in Planinski zvezi Slovenije odvzete planinske postojanke ... Na območju, ki ga zajema zakon (TNP), smo prisotni že več kot 100 let,« je še zapisal **Andrej Brvar**.

V imenu javnega zavoda Triglavskega narodnega parka se je oglasil direktor **Janez Bizjak**, ki meni, da »predlog zakona smiselno in vsebinsko zajema usmeritve, ki jih je v zvezi z razvojem krajev znotraj TNP pripravil javni zavod TNP«, med drugim tudi v tem, da je treba dati prednost domačinom in da tujci ne morejo biti lastniki nepremičnin v TNP. Kljub načelni podpori zakonu **Janez Bizjak** meni, da zakon ne sme veljati za nepremičnine Planinske zveze Slovenije, planinskih društev, lovskih družin znotraj TNP in javnega zavoda TNP. Poleg tega bi morala biti na območjih zavarovane narave pravzaprav država lastnik zemljišč.

DRŽAVNI ZBOR IMA BESEDO

»Vračanje zemljišč na osnovi Zakona o denacionalizaciji denacionalizacijskim upravičencem ne sme in ne more biti sporno. Načelno sporno pa je lahko izločanje zemljišč in gozdov Republike Slovenije v primerih, ko ne gre za denacionalizacijske upravičence. Gre za prenos nekdanje družbene lastnine na privatno lastnino znotraj zavarovanih območij. Dokler v Sloveniji ne bodo razčiščeni vloga, pomen in mesto TNP ter lastništvo zemljišč v njem, menimo, da morajo zemljišča znotraj TNP, na katera ni denacionalizacijskih upravičencev, ostati v pristojnosti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Slovenije,« še meni **Janez Bizjak**. Na predlaganem zakonu se bodo kopja še lomila. Tako na območju Triglavskega narod-

Umril je predsednik hrvaških planincev

Po dolgi in hudi bolezni je 22. septembra v 79. letu starosti umrl predsednik Hrvaške planinske zveze **prof. dr. Marijan Hanžeković**.

Rodil se je 15. aprila 1915 v Požegi, obiskoval srednjo šolo v Karlovcu, Osijeku, Travniku in Zagrebu, doktoriral na Pravni fakulteti v Zagrebu leta 1938, diplomiral na Filozofski fakulteti v Zagrebu leta 1942 iz angleškega jezika in književnosti, francoskega jezika in književnosti, hrvaške književnosti in nemškega jezika ter habilitiral na Pravni fakulteti v Zagrebu leta 1955 za predmet Znanost o financah. Služboval je v Ministrstvu za finance Hrvaške, v Narodni banki Hrvaške in v Službi družbenega knjigovodstva Hrvaške. Od sredine leta 1990 do sredine 1991 je bil minister za finance Hrvaške, nato predsednik Državne komisije za izdajanje denarja in denarni sistem ter član Sveta Narodne banke.

Predsednik Hrvaške planinske zveze je bil dve leti in pol. Šestdeset let dolgo je vsako nedeljo hodil na Sljeme, bil pa je tudi na večini višjih vrhov Julijskih Alp, v Kamniških Alpah, v Bosni in Hercegovini na Magliču in Volujaku ter v Grčiji na Olimpu. Bil je član več planinskih društev, najdlje član PD Zagreb Matica.

V zgodovini hrvaške planinske organizacije je bil **Marijan Hanžeković** prvi predsednik, ki je umrl v času, ko je opravljal to funkcijo. Slovenski planinci izrekamo hrvaškim sožalje ob smrti njihovega predsednika.

nega parka kot v slovenskem parlamentu. Predstavili smo nekaj mnenj o zakonu, dokončno odločitev pa bo sprejel državni zbor. Upajmo samo, da bodo poslanci imeli glede edinega slovenskega narodnega parka pred

očmi in prvi vrsti predvsem interese treh - avtohtonih prebivalcev, planinske zveze in planinskih društev ter javnega zavoda Triglavskega narodnega parka. In ne nazadnje tudi narave. Na njene interese še vse preradi pozabljamo.

KAJ JE LETOS NAREDILA KOMISIJA ZA VARSTVO GORA PRI UIAA

DOBRODOŠLI MIRNI GOSTJE

JANEZ BIZJAK

Komisija za varstvo gora (MPC - Mountain's Protection Commission) se sestaja dvakrat letno. Letošnje spomladansko srečanje je bilo maja v Bruslju, jesensko pa septembra na Škotskem. MPC vodi **dr. Lutz Chicken** iz Brixna, osemdesetletni večni mladenič in legendarni zdravnik številnih himalajskih odprav. Slovenija oz. PZS je od leta 1991 enakopravna članica UIAA, podpisani pa je predstavnik PZS v MPC. Zaradi objektivnih finančnih razlogov je lahko »zraven« le enkrat letno ali enkrat na dve leti. Pod Lutzevo taktirko je MPC zadnja leta prevzela najpomembnejšo vlogo v UIAA, in sicer na področju, ki postaja univerzalno - ekologija in gore.

Ne pozabimo: polovica človeštva je odvisna od usode gorskih ekosistemov! Iz tega preprostejšega dejstva izhajajo usmeritve MPC in UIAA:

- če si hočemo obvarovati in ohraniti dostop do gorā, ne sme naše obnašanje povzročiti nobene škode; gorniki smo odprli poti v gore, toda za nami je udaril turistični naval z navadami, razvadami in zahtevami, ki nimajo nič skupnega s planinstvom;
- naša dolžnost je, da obiskovalce gora seznanimo s pravili obnašanja;
- gore so kot življenjski eliksir; dostopne naj bodo vsem, ki so jih sposobni doživljati peš, z lastno močjo; kaj in komu koristi množični turizem, ki povzroča vedno več negativnih posledic?
- doživljati gorski svet je pravica, varovati ga pa dolžnost.

EKOLOŠKI PROBLEMI V HIMALAJI IN ANDIH

MPC je že leta 1991 pozvala organizatorje odprav in trekingov, da so v tujih gorah dolžni za seboj pospravljati. Nihče drug, samo organizatorji in udeleženci odprav so krivi, da so postale gore Andov in Himalaje smetišče evropske, ameriške in japonske alpinistične »civilizacije«.

Zaradi vedno hujšega problema smeti in odpadkov, ki se vsak dan nabirajo za številnimi ekspedicijami (zasebnimi, trekingi, organizira-

nimi in neorganiziranimi, prijavljenimi in neprijavljenimi) po vseh gorstvih sveta, je komisija skupaj z nemškim Summit Clubom pripravila več strani dolg kodeks okolju in naravi prijaznega obnašanja v tujih gorah.

Vzporedno nastajajo novi konflikti. Nepal je enormno povišal takse za vrhove z izgovorom, da je to plačilo zaradi ekologije in varstva narave. Obiskovalci Himalaje trde, da Nepal samo pobira denar, ničesar pa ne stori za varstvo okolja in narave. Nekateri so predlagali (s tem se je strinjal tudi predstavnik Nepala), da bi odprave plačale takso za vrhove kot depozit, tega pa bi polovico dobile nazaj, če bi za seboj

vse počistile in pospravile (in odnesle!), kar pa bi nadzoroval zvezni oficir. Toda kako dobiti pod Himalajo denar nazaj? Nemogoče! Kar država vzame, ne vrne več.

Dodatna dilema: odprave, ki so prinesle svoje smeti nazaj v dolino, jih nimajo kam odložiti, ker vasi še ne poznajo odlagališč odpadkov. Kupi smeti ostajajo na robu naselij, kar še povečuje jezo domačinov. Peljati nazaj v Evropo, Ameriko, Japonsko? Da! Toda odprave, ki so pod Himalajo na letališčih plačale prevoz odpadkov, so samo plačale, uspeha pa ni bilo, saj so vreče ostale kar na robu letališč.

TEKMOVANJA, ŠPORTNE IN KOMERCIALNE PRIREDITVE V GORAH

Za MPC so nesprejemljive, ker niso skladne s temeljnimi načeli gornišva: doživljati gorsko naravo, ne pa je spreminjati v areno za človekovo objestnost, domišljavost, samoljubno tek-

movalnost. Osnovni koncept MPC: samodisciplina in samoomejevanje, občutek odgovornosti do narave in soljudi niso omejitve naše (namišljene) svobode, ampak pogoj za premagovanje vedno večje neskladnosti med naravo in človekom.

Nekateri obiskovalci gora si izmišljajo vedno večje neumnosti, postajajo vedno bolj agresivni, nesramni, objestni. Ne zanima jih, kaj misli večina, ki v gorah išče predvsem mir in doživljanje naravnih lepote.

Na julijskem srečanju predsednikov planinskih organizacij ÖAV, DAV, CAI, CAF, SAC, AVS v Stubaiskih Alpah so na podlagi poraznih posledic Albertvilla sprejeli in potrdili stališče MPC:

»Planinske organizacije UIAA iz alpskih dežel so proti tekmovanjem in komercialnim športnim prireditvam v prosti naravi Alp. Lokalne prireditve za domačine - da! Mednarodne - ne! Gore ne smejo postati objekt komercializacije, koristiljubnega lobija, ki povsod vidi le možnosti izkoriščanja in dobička. Ali so res vsi obiskovalci gora dobrodošli gostje? Ali ne stoje za športnimi tekmovanji v Alpah le hladni interesi sponzorjev in so udeleženci oziroma tekmovalci le orodje za promocijo sponzorjev, kar pa s pristnim in žlahtnim odnosom do gora nima nič skupnega? Nastajajo novi problemi: poleg množičnosti, ki je vedno bolj neobvladljiva, je glavni problem varnost. Te preprosto ni! Tekmovanja in prvenstva morajo biti zaradi sponzorjev v vsakih razmerah. Nesreč je vsako leto več, zavarovanja vedno manj.«

Za konec še slovenski prispevek k športnim prireditvam v gorah ali pod njimi (Planica): horde

pijancev, kričačev, muzikantov, razgrajačev, ki ne gledajo niti prireditve, na katero so se privlekli, kaj šele, da bi kaj vedeli o naravi in okolju!

* * *

Letos je začela MPC direktno sodelovati z Direkcijo B (za okolje in naravne resurse) pri Evropski skupnosti, po novem pri Evropski Uniji (EU). Prvi sestanek na sedežu EU v Bruslju je bil meseca maja kot zaključek tridnevnega srečanja komisije MPC. Sestanek na Direkciji B pri EU je omogočil **Claus Stuffmann**, ki vodi sektor za varstvo narave in varstvo tal. Kaj je bilo dogovorjeno? Stališče MPC: »Investicije v povečanje infrastrukture v gorah - NE, in DA za preusmeritev vseh investicij za ekološko sanacijo obstoječega stanja v gorskem svetu« je sprejela tudi Direkcija B in ga bo upoštevala kot merilo pri dodeljevanju pomoči in kreditov EU pri gospodarjenju z gorskim svetom znotraj Evrope.

Ker meljejo evropski mlini zelo počasi, se ni bati, da bi se morali pri nas kmalu otepati s ponujenimi denarji, ki nam bodo pomagali sanirati stanje v naših gorah. Toda dobro je vedeti, kam in kako je usmerjena okoljevarstvena politika v Bruslju: nekaj zaradi mlajše, ekološko bolj ozaveščene generacije, ki prevzema vplivna mesta v evropski politiki, nekaj zaradi strahu in skrbi, kako bo jutri, nekaj pa zaradi javnega mnenja, ki je naravi in zdravemu okolju vedno bolj naklonjeno, skupaj vzeto pomeni, da bo v gorah vedno manj prostora in možnosti za samovoljne posege tistih, ki jih nikoli niso skrbele posledice in cena posledic njihovih kratkovidnih investicijskih sanj.

RAZISKOVALEC »MOŽA IZ LEDENIKA« DR. CONRAD SPINDLER V SLOVENIJI

ALPSKI ČLOVEK IZ KAMENE DOBE

MARJAN RAZTRESEN

»Pri odkritju mumije iz Oetztskih Alp je zame najpomembnejše in najbolj nenavadno to, da ne gre za mumijo, ki bi jo našli v grobu, kot so vse dosedanje, pa naj bi šlo za tiste iz grobnic v Egiptu ali iz močvirij severne Evrope, ampak za mumijo, ki jo je ledenik ugrabil dobesedno iz sredine življenja, s škornji na nogah, z lokom in puščicami na hrbtu in s kresilnim priborom za pasom,« je letošnjega 4. novembra v Cankarjevem domu v Ljubljani za Planinski vestnik povedal **prof. dr. Conrad Spindler**, ki je imel isti večer v tamkajšnji Kosovelovi dvorani predavanja o »Možu iz ledenika«, »Človeku iz Similauna«, »Oetztski mumiji« ali preprosto Oetziju, kot imenujejo nenavadno arheološko

najdbo izpred dveh let. »To je bil človek, ki je umrl v gorah, ko je bil na višku življenjskih moči,

Conrad Spindler in njegov ljubljanski arheološki kolega in prijatelj Mitja Guštin

Takole se je »Človek iz ledenika« postavil od svojega več kot 5000 let starega prebivališča ...

našli pa so ga z vsemi njegovimi oblačili, kakršna so nosili takratni prebivalci podalpskih in alpskih naselij vsaj na Južnem Tirolskem, če ne tudi drugje, s predmeti za vsakdanjo rabo, orodjem in orožjem ter delovnimi pripomočki, kakršne je ta moški uporabljal vsak dan.«

NAJDBA, KAKRŠNE ŠE NI BILO

Kot je povedal v novinarskem pogovoru in na podruogo uro trajajočem predavanju, se je treba le naključju zahvaliti, da je Similaunski ledenik izvrgel tega moža iz mlajše kamene dobe: le-

... in takole so ga pod helikopterjem prepeljali v dolino

deniki se resda manjšajo, tam pa se je tiste septembrske dni leta 1991 še hitreje, ker je na ta predel padel saharški pesek, zaradi katerega so sončni žarki še hitreje pobirali led. Naključje je bilo tudi, da sta **zakonca Simon** iz Nürnberga za en dan podaljšala bivanje v tamkajšnjih gorah, ker se je izboljšalo vreme in sta šla še na en gorski vrh, med vračanjem proti planinski koči pa sta 19. septembra nekoliko zašla z markirane poti in naletela na truplo, katerega zgornji del do ramen je gledal iz ledu. Prestrašena sta odhitela v planinsko kočjo, si strah najprej sprala s pivom, potem pa vprašala oskrbnika (poleg je bil tudi njegov pomočnik, Slovenec **Blaž Kuliš**), ali gorski reševalci nemara ne iščejo kakšnega pogrešanega planin-

ca. Ker gre za predel okoli južnotirolsko-avstrijske meje, je oskrbnik vprašal na obe strani in ko ni dobil pritrdilnega odgovora, je naročil gorske reševalce, mrliškega oglednika in helikopter, da bi truplo odpeljali v dolino, najprej v mrtvašnico in potem na pokopališče.

Vendar so že prve grobe preiskave pokazale, da to truplo ne bo končalo na običajni secirni mizi. V naslednjih dveh, treh dneh so ga s cepini skopali iz ledu (prvi dan italijanski karabinjer kar precej grobo, tako da ga je nekoliko poškodoval na bokih), ga sproti zavarovali s polivinilom in ledom, da ne bi propadal, s helikopterjem sta priletela tja tudi alpinista **Reinhold Messner** in **Hans Kammerlander**, da sta se fotografirala z nenavadno najdbo na kraju samem, potem pa je mumija (takrat so že vedeli, da gre za zelo staro truplo) v rdeči vreči, pripeti pod helikopter, po približno 5300 letih, kot se je izkazalo pozneje, spet odšla v dolino, v Avstrijo, kjer so - na srečo - takoj ukrepali, ji v innsbruški univerzi pripravili ledeniške pogoje s temperaturo šest stopinj pod ničlo in skoraj stoo odstotno vlago zraka in naredili prve načrte za najnatančnejše preiskave.

Znanstvenikom se je namreč ponujala prilžnost, kakršne dotlej še nikoli niso imeli. Pred njimi je ležalo odlično ohranjeno truplo 35 do 40 let starega moškega, visokega 160 centimetrov, ki mu je ledenik sicer pobral vse lase (vendar so ob njem našli dolge temne rjave do črne lase), moškega, ki naj bi tehtal kakšnih 50 kilogramov (natančnejše teže še niso izračunali: mumija tehta le 13 kilogramov, glede na izgubljeno tekočino zaradi mumificiranja naj bi bil mož težak 36 kilogramov, kar pa ni verjetno, ker je premalo, in so se morali po besedah dr. Spindlerja zmotiti pri izračunih), odlično ohranjeno truplo moškega z vso opremo, ki je v ledeniku ležalo med 5200 in 5300 let, kot so neodvisno drugi od drugih ugotovili znanstveniki petih univerz iz Evrope, Amerike in Avstralije na podlagi ugotavljanja starosti z radioaktivnim ogljikom. Pred seboj so znanstveniki imeli vse zunanje in notranje organe človeka iz mlajše kamene dobe, celo njegova oblačila in opremo, na podlagi česar si bo mogoče natančno ustvariti sliko življenja podalpskega človeka okoli leta 3300 pred Kristusovim rojstvom, kakšne še ne poznamo.

DOBRO OPREMLJEN GORNIK

Že zdaj na podlagi te najdbe vemo, kako so se oblačili ljudje pod Alpami v kameni dobi.

Pravzaprav sploh niso bili takšni divji možje, kakršne smo si slikali v dosedanjih predstavah, predvsem pa se niso ovijali samo v živalske kože in stanovali velik del v jamskih spodmolih.

Mož iz Similaunskega ledenika je imel okoli pasu na goli koži širok usnjen pas, nekakšno

denarnico ali torbico, v kateri je shranjeval najdragocenejše drobne predmete, predvsem kresilni kamen in še enega za rezervo, ostro šilo, s pomočjo katerega je verjetno delal luknje, ko si je krpal obleko, in nekakšen svinčnik z lesenim držalom in kovinsko konico, s katero je verjetno ostril nekatere predmete. Na nogah je imel nekakšne kožuhovalne cevi, ki so nadomeščale hlače, pripete pa je imel z vrvicami na pas. Preko tega je imel nekakšen predpasnik iz mehkega usnja, ki je segal skoraj do kolen in ki ga je imel pripetega okoli pasu, čez to pa je imel oblečen do kolen segajoč plašč iz kožuhovalne in preko vsega tega še vrhnji plašč, spleten iz trave. Na glavi je imel čepico iz mehke kožuhovalne, na nogah pa lično pletene čevlje s podplatom, v katerih je bilo za izolacijo seno. Usnjen plašč je bil izdelan iz raznobarnega usnja, sešitega iz trakov, ki so potekali vertikalno, čepica pa je bila sešita iz koščkov mehke kože, verjetno srnine.

Posebno na plašču je videti vsaj trojne šive: prvotni šivi so bili mojstrsko natančni in lepi, kajti izdelovalec je bil mojster svoje obrti; druge vrste šivi so bili nekoliko manj natančni, vendar prav tako narejeni iz živalskega materiala; tretji šivi so bili grobi, »sukanec« je bil iz travnih bilk, tako pa je najverjetneje šival mož sam, ko je bil na poti.

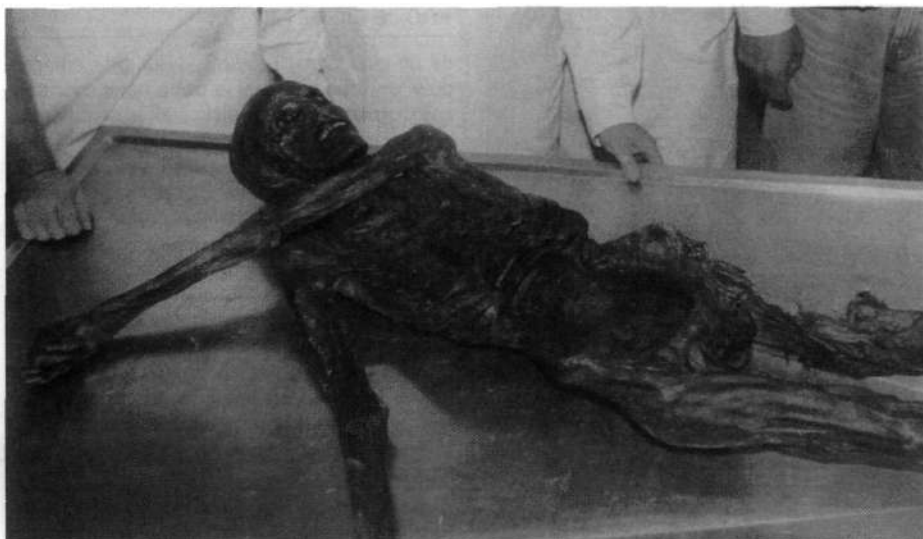
Ob trupu so našli 182 centimetrov velik lok, 14 puščic v tulu, ki je bil poškodovan, od tega le dve »originalni«, ostale pa je očitno šele izdeloval, nekakšno krošnjo za nošnje prtijage in torbico okoli ramen. Našli so še dve izredni dragocenosti: nožek s konico v nožnici, ki je prava umetnina tistega časa, in nekakšen cepin s konico, podobno sekiri iz kovine - srebra, bakra in arzena.

Niso pa pri njem našli nobene hrane.

BEG IZ VASI NA GORO

»Mož je bil sicer primerno ali celo zelo dobro, vendar nezadostno opremljen za takšno pot v visoke gore,« nam je pripovedoval arheolog prof. dr. Spindler. »Tako opremljen človek prostovoljno gotovo ne bi šel tako visoko v hribe. Čeprav še ni znan zanesljiv vzrok njegove smrti, je opaziti, da je bil mož pred smrtjo zelo izčrpan, iz česar je mogoče sklepati, da je zadnje dni ali tedne svojega življenja zelo stradal. Poleg tega je bil poškodovan. Pred smrtjo je doživel več zlomov reber, od tretjega do šestega na desni strani; verjetno ga je nekdo poškodoval, potem pa je ta mož, ki ga imamo zdaj pred seboj, pobegnil.«

Zbežal je na vrat na nos, kot menijo znanstveniki in kot nam je pripovedoval dr. Spindler z innsbruške Univerze, ki ima z ljubljanskim Univerzo in predvsem še z arheologom **Mitjo Guštinom** z oddelka za arheologijo, ki je Spin-

Mumija, ki jo preiskujejo in raziskujejo na innsbruški Univerzi

dlerjev stari prijatelj, odlične odnose. Bila je jensen, to je zanesljivo, in pred begom v gore je bil ta mož v človeškem naselju pod gorami. To dokazujejo žitne pleve in rese, ki nastanejo pri mlačvi in ki so jih našli v njegovih oblačilih in na delih njegove opreme. Bil je torej tam spodaj, tam se je zapletel v nekakšen nesporazum, prepir ali neposreden spopad, doživel je osebno katastrofo, polom, in je moral zbežati le s tistim, kar je imel na sebi in pri sebi. Bežal je v gore, ki jih je očitno najbolje poznal, ker je upal, da bo tam ubežal svojim zasledovalcem. Dokazano je namreč že od prej, da so bili že tedaj, v mlajši kameni dobi, v Alpah nad gozdno mejo pašniki za živino in ta naš mož je bil skoraj gotovo predvsem pastir, ki je poletil iz svojega naselja gnal tja gor živino na pašo, jeseni pa jo je spet pripeljal v dolino; bil je torej pravi planšar. Jeseni je prišel v svojo vas, tam se je zapletel v prepir, potegnil je krajši konec, prišlo je do spopada, zbežati je moral in se je seveda umaknil tja, kjer se je dobro spoznal.

MUMIJA SKORAJ BREZ POŠKODB

Kamenodobni človek iz ledenika Similaun ima po telesu več tetoviranih znamenj. »Najprej smo postali pozorni na črni progi, ki ju ima na zapetju,« nam je pripovedoval dr. Spindler, »vendar smo ugotovili, da je imel okoli zapetij le ovit kakšen trak, ki je puščal barvo. Vsa druga znamenja po telesu, ki smo jih našli, pa so vtetovirana. Črte v določenem zaporedju ima na hrbtu v bližini hrbtnice, v kolenskem sklepu in v gležnju. Tetovirati se je dal na tista mesta po telesu, kjer ga je v sklepih bolelo, ker so se tam že začeli kazati sledovi staranja,

artroze torej, kar so nam dokazale rentgenske slike. Nobenega dvoma ni, da so imeli vtetovirani znaki medicinski pomen.«

Vprašali smo dr. Spindlerja, ali mumiji kaj bistvenega manjka; v nekaterih časopisih smo namreč prebrali, da so »moža iz ledenika« našli kastriranega.

»Na temenu ima poškodbo, ki so verjetno nastale zaradi razpadanja trupla,« pravi profesor iz Innsbrucka, »najditelja, zakonca Simon, pa sta to poškodbo najprej zagledala in sta sprva mislila, da je mož umrl nasilne smrti. Italijanski žandarji, ki so truplo izkopavali iz ledu, so mu nekoliko poškodovali predel okoli levega boka, sicer pa je truplo popolnoma nepoškodovano. Kastrirano seveda ni, to je bila čista novinarska izmišljotina.«

Znanstveniki zdaj vedo, da je bil mož-mumija skoraj gotovo pastir in glede na lepo sešito in dobro obleko nikakršen potepuh, ampak član vaške skupnosti. Ali so glede na dobro ohranjenost trupla znanstveniki nemara ugotovili moževno krvno skupino in še kakšne medicinske posebnosti?

Profesor iz Innsbrucka nam je dejal, da so doslej preiskovali le zunanje organe Similaunskega človeka ali Pratirolca in se še niso lotili nobenih preiskav v notranjosti mumije. Natančno so preiskali kožo, vzeli možu prstne odtise, analizirali lase in pregledali vse najdene predmete. Notranjost mumije začnejo preiskovati v začetku decembra, kajti za take preiskave so morali po Spindlerjevih besedah najprej izdelati popolnoma sterilno orodje, da ne bi z njim niti najmanj kontaminirali dragocene najdbe. Neka nemška in ameriška tvrdka sta izdelali aparature na podlagi titanove zlitine, s katerimi ne bodo nikakor onesnaževali raziskovalnega objekta. »Velik dogodek za znanost